

Людмила БІЛЬЧУК,
заступник директора з навчально-виховної роботи

*Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І. Франка
Тернопільської міської ради (м. Тернопіль)*

ПРОФІЛЬНА ШКОЛА: УСПІШНИЙ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ ВИПУСКНИК МАЙБУТНЬОГО

Серед важливих етапів становлення людини освіта займає першу сходинку. Тому дуже важливо закласти міцний фундамент успішного розвитку української нації: якісна освіта як запорука розвитку ефективного суспільства.

Одна з найскладніших проблем, що постають перед учнями старшої школи, – це вибір майбутньої професії. Це питання є важливим не лише для молодих людей, а й для їхніх батьків та вчителів, оскільки правильний вибір професії визначає успіх у житті та можливість самореалізації. Сьогодні змінилися завдання, які ставляться перед школою та педагогами. Традиційна модель освіти, що зосереджувалася виключно на передачі знань, умінь і навичок, втратила свою актуальність. Постає необхідність перегляду стратегічних цілей освіти, з акцентом на людські та особистісні якості, які водночас є як метою, так і засобом підготовки до майбутньої професійної діяльності. Впровадження профільного навчання є важливим напрямком розвитку освіти в Україні, оскільки дає змогу враховувати індивідуальні особливості, інтереси та потреби учнів. Це формує у школярів орієнтацію на певний вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа максимально реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що суттєво розширює можливості учнів у виборі власної освітньої траєкторії. Вона створює умови для навчання старшокласників відповідно до їх професійних прагнень, що досягається через зміни в цілях, змісті, структурі та організації освітнього процесу [5].

Тернопільський академічний ліцей «Українська гімназія» ім. І. Франка Тернопільської міської ради, відкритий у 2023 р., створений з метою забезпечення високого рівня фундаментальної допрофесійної підготовки здібної молоді, яка має нахил до технічної творчості, точних наук та

суспільно-гуманітарних наук: фізики, математики, інформатики, історії, української та іноземної мов.

Передумовою для створення профільних класів у ліцеї було:

- організація допрофільної підготовки учнів на завершальному етапі основної школи (поглиблене вивчення української та іноземної мов, математики, фізики, інформатики, історії у 7–9 класах), і як результат – фізико-математичний, суспільно-гуманітарний, інформаційно-технологічний профілі у 10–11 класах;
- забезпечення послідовності та орієнтації на майбутнє в освітньому процесі;
- важливість формування знаннєвої та функціональної основи для розвитку професійної компетентності та її елементів;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з батьками (або особами, які їх замінюють) щодо важливості вибору даного профілю;
- наявність можливих матеріальних та фінансових ресурсів ліцею.

Заклад створювався як багатопрофільний (для реалізації кількох профілів) з акцентом на основні аспекти роботи, а саме:

- мала чисельність учнів (250–300 дітей);
- поглиблене вивчення окремих предметів (українська та іноземна мови, математика, фізики, інформатика, історія);
- навчання за індивідуальним планом тощо.

Учнівський контингент Тернопільського академічного ліцею «Українська гімназія» ім. І. Франка:

- 8–9 класи, в яких здійснюється поглиблене вивчення окремих предметів, допрофільна підготовка з метою професійної орієнтації ліцеїстів, сприяння вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі;
- у 10–11 класах проводиться профільне навчання, яке має прикладний характер завдяки інтеграції знань і методів пізнання. Це дозволяє використовувати ці знання в різних сферах діяльності.

Педагогічний колектив Тернопільського академічного ліцею «Українська гімназія» ім. І. Франка працює у напрямку розвитку допрофільної та профільної мережі класів чотирьох профілів: фізико-математичного, суспільно-гуманітарного, інформаційно-технологічного та природничого:

- 8–9 класи: допрофільна школа;
- 10–11 класи – профільна школа.

Головна мета роботи ліцею – створення умов для рівного доступу ліцеїстів до загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, розвитку особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання та адаптації в умовах реформування сучасного суспільства.

Допрофільна підготовка – це система педагогічної, психолого-педагогічної, інформаційної та організаційної діяльності, що допомагає старшокласникам основної школи з визначенням профільних напрямів їх подальшого навчання та професійної діяльності. Це включає вибір профілю та конкретного закладу освіти на старшій ступені школи, а також інших можливостей продовження освіти [4].

З цією метою соціально-психологічною службою ліцею спільно з класними керівниками проводиться профорієнтаційна робота за загальними, які традиційно використовуються в освітньому процесі та специфічними формами, які розподіляються за тривалістю, напрямом і характером допомоги.

Система позакласної та позашкільної роботи ліцею охоплює виховні заходи, зустрічі з представниками різних професій, екскурсії та спільні заходи з закладами вищої освіти. Це сприяє впровадженню інноваційних технологій навчання та виховання, а також забезпечує можливість повноцінного запровадження профільності.

Серед найбільш традиційних форм роботи:

- Інформування батьків про діяльність закладу освіти з допрофільного і профільного навчання (навчальний план, перелік навчальних курсів за вибором, можливість навчання в профільних класах).
- Надання дітям і батькам відомостей про різні установи загальної, професійної освіти, де учні зможуть продовжити освіту після основної школи (розповсюдження «освітньої мапи» міста, області).
- Організація «подорожі по освітній мапі».
- Забезпечення учнів психолого-педагогічною підтримкою у процесі вибору варіантів продовження навчання в профільних класах старшої школи та в закладах професійної освіти.

Профільна підготовка – це форма диференційованого навчання для старшокласників, що враховує їх освітні потреби, пов'язані з орієнтацією на майбутню професію [2].

Профіль – це та або інша комбінація (поєднання) базових та профільних предметів та додаткових годин для курсів за вибором, факультативів чи індивідуальних занять, яка відповідає загальним рамковим вимогам, що існують відносно норм начального навантаження: мінімальному обсягу навчального часу, який визначений Типовою освітньою програмою [3].

Впроваджуючи профільну освіту протягом тривалого часу, ми помітили значні переваги такого навчання, а саме:

- створення передумов для ефективного професійного становлення після закінчення ліцею;
- можливість майбутніх абітурієнтів більш поглиблено вивчати корисні для їх майбутньої спеціалізації предмети, установлення взаємозв'язку між середньою та вищою школою;
- покращення якості шкільного навчання, підвищення якості освіти випускників середньої школи, створення умов для самореалізації їх особистості в освітньому процесі, а як наслідок підвищення результатів НМТ/ЗНО з предметів, що вивчалися учнями поглиблено;
- розвиток інтересів учнів та врахування їх побажань відносно освітнього процесу, урахування здібностей, нахилів та обдарувань підлітків; кращі можливості для навчання обдарованих учнів;
- сприяння профільній орієнтації старшокласників, розвиток у них відчуття самовизначення та розстановки пріоритетів;
- збалансування програм розвантаження учнів;
- розвиток адаптаційних можливостей ліцеїстів, необхідних для ефективної взаємодії з оточуючим соціумом.

У закладі освіти реалізуються такі організаційно-методичні заходи для забезпечення профільного навчання: проведення моніторингових досліджень для оцінки освітніх потреб учнів; організація просвітницької діяльності для учнів та їхніх батьків у профільних класах; профорієнтаційна робота для учнів 8–9 класів; діагностика готовності вчителів до роботи в профільних класах і організація методичної підтримки; надання психолого-педагогічного супроводу учням, батькам та педагогам щодо впровадження

профільного навчання; поповнення навчально-методичної та матеріальної бази кабінетів з предметів поглибленого вивчення; забезпечення бібліотеки ліцею науковою та навчальною літературою; аналіз нормативно-правової бази та рекомендацій щодо профільного навчання; співпраця з Центром зайнятості для вивчення професійних нахилів учнів і розробка анкет; дослідження мотивації ліцеїстів у виборі майбутнього профілю навчання та моніторинг освітніх запитів учнів 8–9 класів; впровадження предметів поглибленого вивчення та факультативів; забезпечення наступності між допрофільною підготовкою та профільним навчанням; моніторинг працевлаштування випускників та їхнього вибору професії.

Для ефективної реалізації профільного навчання адміністрація ліцею зосереджує свою діяльність на: вивченні та дотриманні нормативно-правових актів, що регулюють організацію допрофільного та профільного навчання; розробці робочого навчального плану; укладанні усної та письмової угоди про співпрацю із закладами вищої освіти; аналізі кадрового забезпечення.

Ефективність профільної освіти проявляється в успіхах учнів на предметних олімпіадах, конкурсах і турнірах, а також в їхніх успішних захистах науково-дослідницьких робіт у Малій академії наук України, наукових марафонах та успішним складанням НМТ за даними профілями навчання. У 2024 р. 11 випускників закладу склали НМТ з математики, української мови, англійської мови, історії України на 200 балів, випускник Арсен Хмарний склав математику та українську мову на 200 балів.

Сьогодні кожен освітянин розуміє, що за профільним навчанням майбутнє, профілізація позитивно впливає на освітній процес і допомагає учням ще під час навчання у школі визначитися з колом їх професійних інтересів [5].

Профільна школа – це заклад освіти, який сприяє самореалізації особистості, розвитку життєвих навичок та культурному вихованню. Основними цінностями є особистість, її креативність і творчість.

Випускник старших класів за умов ефективного профільного навчання набуває міцних знань, що відкривають йому можливості для вступу до закладів вищої освіти і успішного навчання в майбутньому. Він також має почуття соціальної відповідальності, дотримується здорового способу

життя, вміє шукати інформацію та прагне до духовного й соціального благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Загородня А. А. Диференціація змісту навчання у старшій школі як ефективна умова реалізації особистісно-орієнтованої парадигми освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогіка* : зб. наукових праць. 2018. Вип. № 25. С. 59–65.
2. Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження : збірник матеріалів ІІ Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (15 червня 2018 р.) / за ред. С. Щудло, О. Заболотної, О. Ковальчук. Київ – Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. 170 с.
3. Кремень, В. Г., Топузов, О. М., Ляшенко, О. І., Мальований, Ю. І., Заскіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5 (2). С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
4. Лов'янова І. В. Профільна школа: історичний досвід та сучасні проблеми. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* : зб. наук. праць. 2012. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/2342> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Концепція профільного навчання в старшій школі : рішення колегії МОН України від 25 вересня 2003 р., № 10/12-2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290 (дата звернення: 10.10.2024).